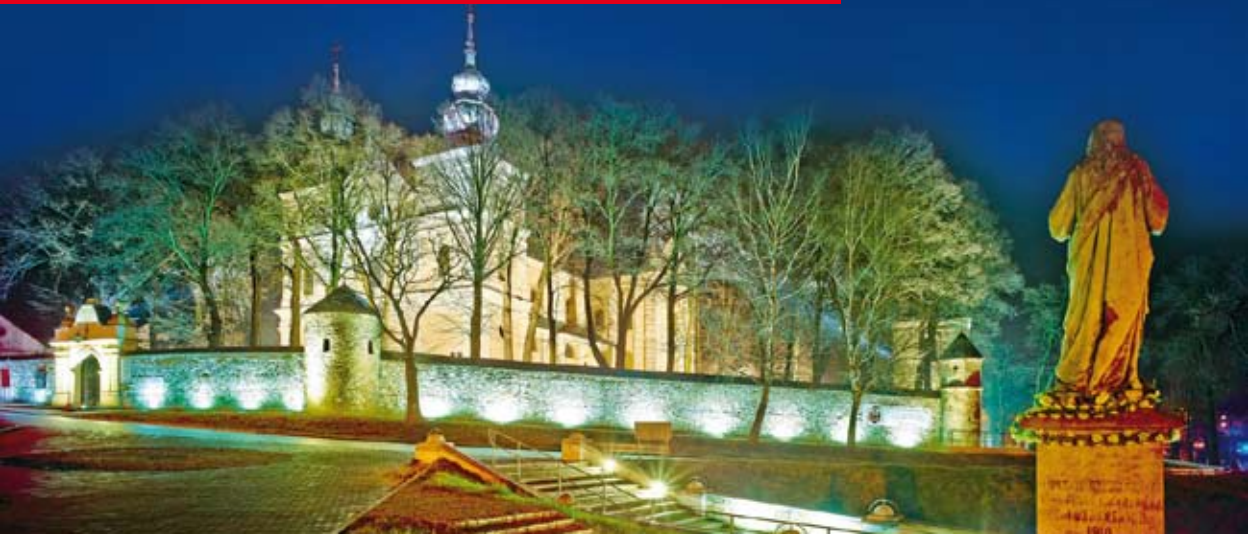

Gmina Mstów

...dobre miejsce na wypoczynek i rekreację

Serdecznie zapraszam do zwiedzania
a może i zamieszkania w naszej gminie!
Wójt Gminy Mstów – Tomasz Gęsiarz.

Zakola Warty w Kłobukowicach

Miejsca pełne uroku

Krajobraz gminy wpisany w dolinę rzeki Warty jest bardzo malowniczy. To tędy przed wiekami biegł ważny trakt handlowy z Krakowa do Wrocławia o nazwie „strata magna”. Dał on początek dawnemu miastu Mstów z przepławą rzeczną i komorami celnymi. Dziś malownicze tereny gminy przyciągają coraz większą liczbę turystów pieszych i rowerowych, kajakarzy i wędkarzy.

Charakterystyka gminy

Wiejska gmina Mstów (119,84 km²) leży w pñ.-wsch. części powiatu częstochowskiego, na terenie województwa śląskiego. Tutejsze lasy zajmują 13% powierzchni, a użytki rolne 79%. Wśród tych ostatnich znajduje się dużo sadów owocowych, przeważnie jabłoniowych. Pod względem administracyjnym gminę tworzy 21 miejscowości (18 sołectw): Należą do nich: Brzyszów, Cegielnia, Jaskrów, Jażwiny, Kłobukowice (z Łuszczynem), Kobylczyce, Krasice, Kuchary, Kuśmierki, Łatosówka, Małusy Małe, Małusy Wielkie, Mokrzesz (z Pniakami Mokrzeskimi), Mstów, Siedlec (z Gąszczykiem), Srocko, Wancerzów i Zawada. Przez jej te-

reny biegnie droga wojewódzka nr 786 (Częstochowa – Kielce).

Nazwa i herb

Nazwa miejscowości sięga prawdopodobnie czasów pierwszych Piastów i wywodzi się od imienia Msta lub Miesta. Może też pochodzić od zawołania dowódcy lub przywódcy plemienia Słowian, którzy założyli tutaj osadę. Średniowieczny rodowód ma również herb Mstowa. Na jego niebieskiej tarczy widnieje ręka z dwoma skrzyżowanymi kluczami. Z kolei XVI-wieczna pieczęć miasta zawierała rysunek infuły i pastorału. Taki sam jak w herbie ówczesnego właściciela Mstowa – Zakonu Kanoników Regularnych św. Augustyna.

Bukowy las w Jaskrowie

Od Jaskrowa do Rajska

W 22 miejscowościach gminy mieszka 10 659 osób (2014 r.). Do największych pod względem liczby mieszkańców należą Jaskrów (1840), Mstów (1732) i Wancerzów (708). Natomiast do najmniejszych: Rajsko (40), Łuszczyn (57) i Pniaki Mokreskie (78). W ostatnich pięciu latach ludność gminy zwiększyła się o 216 osób. Przyczyniły się do tego wzrost gospodarczy i rozwój budownictwa jednorodzinne. To dzięki nim niektóre miejscowości całkowicie odmieniły swój wizerunek. Najlepszym tego przykładem jest Jaskrów, który zyskał prawdziwie podmiejski charakter. Oprócz drobnej przedsiębiorczości i firm usługowych istnieją tutaj szkoła podstawowa z nowoczesną salą gimnastyczną i przedszkole. Krajobraz Jaskrowa wyróżnia malownicze wzgórze Babiak (260 m n.p.m.).

Przyroda i rekreacja

Wapienne wzgórza z szachownicą pól, sadów i lasów oraz rzeka Warta, to turystyczny raj dla miłośników pieszych i rowerowych wędrówek, rajdów konnych i spływów kajakowych. Ponad 60% obszaru gminy leży w granicach i otulinie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd. W 2008 r. w Wąwozie Małuskim powstał

użytek ekologiczny Golizna, który chroni zbiorowiska flory stepowej i naskalnej. Podobny użytek ma również objąć górę Wał w Mstowie (4 ha). Przez gminę będą trzy szlaki piesze, trzy trasy rowerowe oraz trasy konna i kajakowa. Dumą Mstowa są nowoczesne tereny rekreacyjno-sportowe wokół Skały Miłości i Góry Szwajcera (5 ha). Tworzą je m.in.: boiska sportowe, alejki spacerowe, place zabaw dla dzieci, zadaszone miejsca do grillowania oraz piaszczysta plaża nad zbiornikiem Tasarki.

Plaża nad zbiornikiem Tasarki

Działalność gospodarcza

W gminie istnieje ponad 600 podmiotów gospodarczych. Wśród nich jest kilka zakładów produkcyjnych, które zatrudniają po kilkadziesiąt osób. Do największych należą Przedsiębiorstwo Wielobranżowe DEMAR oraz Zakład Górniczy

Przedsiębiorstwo DEMAR

„Latosówka”. DEMAR to znany w Polsce i na świecie producent obuwia profesjonalnego, w tym: ochronnego, robocznego, myśliwskiego i wojskowego. Łącznie w swoich zakładach zatrudnia on 450 osób. Natomiast „Latosówka” wchodzi w skład dużego koncernu materiałów budowlanych – CEMEX-POLSKA. W ostatnich latach gmina stała się również znana z produkcji sadowniczej. ■

Kamieniołom Latosówka w Jaskrowie

Z historii Mstowa i okolic

Panorama Mstowa ze Skály Miłości

Najstarsze ślady miejscowego osadnictwa sięgają epoki górnego paleolitu (ok. 40–14 tysięcy lat p.n.e.). Natomiast sam Mstów istniał już zapewne przed 1144 r., czyli datą śmierci Piotra Dunina Włostowica – fundatora kościoła pod wezwaniem Pięciu Braci w Mstowie. Wzmianka na ten temat znalazła się w zapiskach średniowiecznego kronikarza, Jana Długosza.

Początki miasta

Mstów, leżący na pograniczu Małopolski i Śląska, od XII w. umiejętnie korzystał z rozwoju handlu i rzemiosła. Przez jego okolice biegł szlak handlowy z Krakowa do Wrocławia i Poznania. Nad brzegami rzeki Warty działały komory celne, a w samym Mstowie regularnie organizowano targi. W 1193 r. papież Celestyn III wydał bulę, na mocy której powstała tu filia klasztoru Kanoników Regularnych na Piasku z Wrocławia. 10 czerwca 1279 r. książę Bolesław Wstydlivy zezwolił Wilhelmowi – opatowi klasztoru – na założenie tu miasta. Jego średniowieczny układ przestrzenny zachował się do dziś. W 2014 r. w klasztorze odbyła się uroczysta promocja monografii „Średniowieczne dzieje nadwarciańskiego Mstowa”, autorstwa Jacka Laberscheka.

Dawna pieczęć cechów mstowskich

Trudne lata

Z początkiem XV w. dla Mstowa nastąpiły nieco gorsze czasy. Wtedy też groziła mu utrata praw miejskich (1428 r.). Jednak ostatecznie zapobiegła temu interwencja przełożonego klasztoru. Dzięki niej starosta krakowski wydał nowy dokument, potwierdzający wcześniej nabyte przywileje miasta. W ówczesnych latach Mstów liczył 500 mieszkańców i słynął z produkcji doskonałej wełny. Jego dalszy rozwój zahamowało przeniesienie władz wspólnoty (opola mstowskiego) do zamku w Olsztynie. W 1655 r. zabudowania miasta i klasztoru padły ofiarą najazdu szwedzkiego. Później niszczyły je również liczne pożary i podtopienia wodami Warty.

Pod zaborami

Podczas drugiego rozbioru Polski Mstów znalazł się pod zaborami rosyjskim i pruskim. Jego prawobrzeżna część, z rynkiem

i ratuszem, przypadła Rosjanom. Nato-
miast pozostała część miasta (z klasztorem)
była pod panowaniem pruskim. W 1819 r.
istniało tutaj ponad 100 warsztatów
rzemieślniczych, m.in. włókienniczych
i szewskich. Dzięki popularnym jarmar-
kom ożywił się również handel. W 1863 r.
mstowianie licznie brali udział w powsta-
niu styczniowym. Po jego upadku, na
mocny dekretu cara, Mstów utracił prawa
miejskie (1870 r.).

W XX wieku

Po I wojnie światowej Mstów kilka-
krotnie zabiegali o przywrócenie praw
miejskich. Niestety, nie udało się tego
dokończyć. W okresie międzywojennym
mieszkało w nim ponad 2,1 tys. osób,
które przede wszystkim zajmowały się
rolnictwem i handlem. Z tej liczby 37,6%

stanowili Żydzi (1921 r.). Podczas II woj-
ny światowej Niemcy zesłali ich do obozu
zagłady w Treblince, gdzie prawie wszy-
scy ponieśli śmierć. Tragiczne lata oku-
pacji nie ominęły też ludności polskiej.
Po zakończeniu wojny Mstów był jedną ze
wsi gminy Wancerzów. Taki stan trwał do
1972 r., kiedy to utworzono nową gminę
większą z siedzibą w Mstowie. W 1993 r.
uroczystie obchodzono tutaj 800-lecie
założenia miejscowości.

Spacer po Mstowie

Najcenniejszym zabytkiem gminy jest
klasztor Kanoników Regularnych w Wan-
cerzowie (→str. 8 i 9). Przez wieki należał
on do sąsiedniego Mstowa, który w la-
tach 1279–1870 posiadał prawa miejskie.
Średniowieczny rodowód tej miejscowości
przypomina układ rynku i pobliskich ulic. To

Rynek w Mstowie

tutaj odbywały się słynne targi, a dziś or-
ganizowane są m.in. imprezy plenerowe.
Na rynku stoi pomnik Adama Mickiewicza
z 1955 r. Natomiast ścianą budynku nr 17
zdobi tablica ku czci Tadeusza Kościuszki
z 1917 r. Kilkaset metrów na pld. od
niego wznosi się góra Ściegna (281 m
n.p.m.) z pozostałościami XIX-wiecznego
zespołu stodół. Z kolei na przeciwnym
wzgórzu Dobra Góra (279 m n.p.m.)
znajduje się cmentarz osób zmarłych na
cholera w XIX w. Interesującym zabyt-
kiem miejscowości jest kaplica cmentarna
św. Wojciecha z 1620 r. W Mstowie ro-
śnie też dąb szypułkowy, będący pomni-
kiem przyrody (ul. Wolności). Na prawym
brzegu Warty wznosi się Góra Szwajcera
ze Skalą Miłości (→str. 6 i 7). ■

Mstów. Reszkowie byli znani z działalności kulturalnej i filantropijnej oraz umiłowania
do jazdy konnej. Obecnie życie i dorobek śpiewaków przypominają liczne wydarzenia
muzyczne oraz „Szlak Reszków – muzyka i konie”.

Sławni Reszkowie

W II poł. XIX w. na deskach najświetniejszych oper
świata (Metropolitan Opera /Nowy Jork, La Scala/
Mediolan i Covent Garden /Londyn) wielkie sukcesy
odnosili Edward, Jan i Józefina Reszkowie. Później
to śpiewacze rodzeństwo zamieszkało w okolicach
Częstochowy. Ich posiadłości leżały na terenie obec-
nych gmin: Klomnice, Mykanów, Kruszyna oraz

Warta – rzeka niezwykła

Splyw kajakowy Wartą

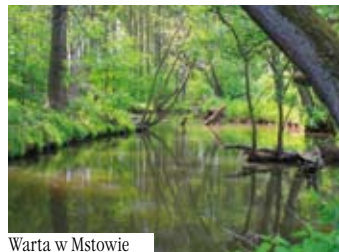
*P*rzez Mstów płynie Warta, trzecia co do długości rzeka w Polsce (808,2 km). Jeden z jej górnych odcinków chroni obszar Natura 2000 – Przełom Warty koło Mstowa. Jego cenne przyrodniczo tereny obejmują m.in. starorzeczka Warty z licznymi gatunkami roślin i zwierząt (100,6 ha).

Wokół Góry Szwajcера

Warta na wysokości Mstowa płynie u podnóża legendarnej Skały Miłości (→str. 10) oraz Góry Szwajcера. W ostatnich latach wzdłuż jej brzegów powstały atrakcyjne tereny sportowo-rekreacyjne. Ciągą się one od budynku Urzędu Gminy, aż po zbiornik Tasarki. Tworzą je m.in. boiska sportowe, platformy widokowe, altanki, parkingi oraz alejki spacerowe. Jedną z nich dojdziemy na szczyt Góry Szwajcера (punkt widokowy), który otacza ścieżka zdrowia. Natomiast zimą na zboczach góry działa Snowpark.

Zbiornik Tasarki

Ten nieduży zbiornik powstał w zakolu Warty, u podnóża Góry Szwajcера (płd.). Jest zasilany krystalicznie czystą wodą z pobliskich źródeł. Nad brzegiem zbiornika, otoczonego piaszczystą plażą,

Warta w Mstowie

zbudowano drewniany pomost. Latem to doskonałe miejsce kąpieli dla dorosłych i dzieci (brodziki). Po jego wschodniej stronie istnieją również place zabaw dla dzieci, miejsca do grillowania, scena plenerowa oraz boisko do piłki plażowej. Wszystkie tutejsze obiekty wykonane są z naturalnych materiałów – drewna i kamienia wapiennego.

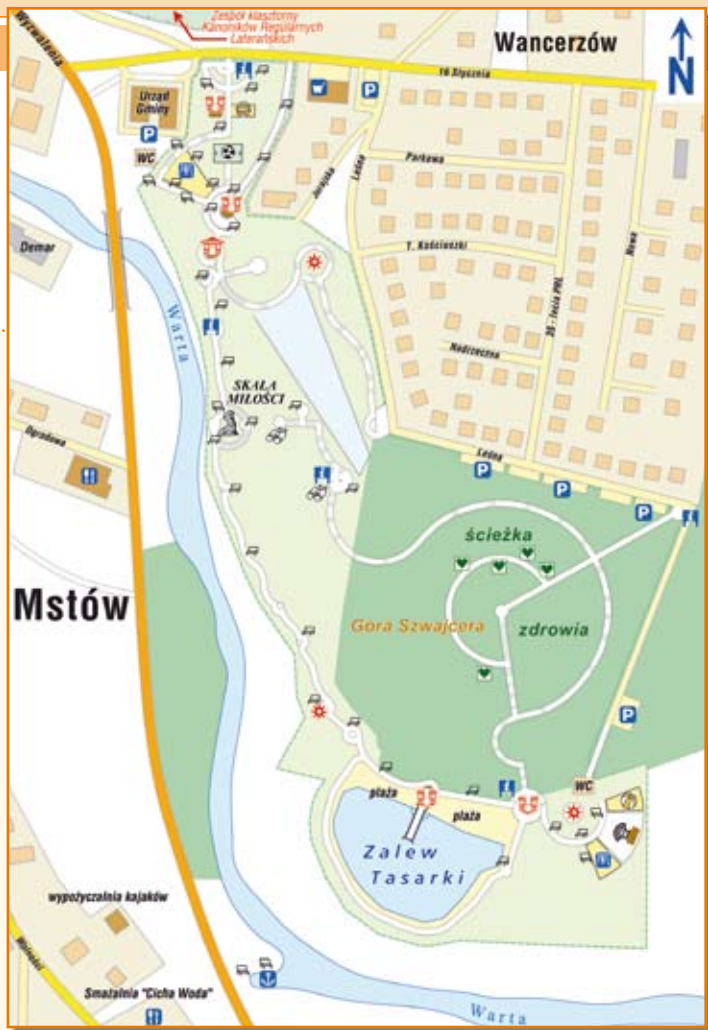
Kajakarze na start!

Rzeka Warta jest miejscem popularnych spływów kajakowych. Jeden z jego odcinków biegnie od Bramy Mirowskiej do Mstowa. Płynąc nią w kierunku Jaskrowa, mijamy m.in. wzgórze Przepróżna Górka (Sanktuarium św. Ojca Pio) oraz wzgórze Gąszczyk ze śladami dawnego grodziska. Za mostem w Jaskrowie jej naturalne koryto coraz bardziej meandruje. Z kolei wpływając już do Mstowa, ujrzemy Dobrą Górę i zespół starych stodół. Nieco

dalej widoczne są zabudowania klasztoru Kanoników Regularnych i Skała Miłości. Ten odcinek wędrówki kończy się przy przystani w Mstowie, nieopodal zbiornika Tasarki. Spływy kajakowe Wartą towarzyszą różnym imprezom organizowanym przez Urząd Gminy w Mstowie. ■

Legenda

- tablica informacyjna
- ulice, drogi przejezdne
- teren zabudowany; przemysłowy
- budynki: mieszkalne, użyteczności publicznej, przemysłowe
- las; zielenie urządzone; plaża
- miejsce uprawiania sportów zimowych
- zasięg terenów rekreacyjnych
- chodnik; schody
- moło
- boiska:
- wielofunkcyjne
- do piłki siatkowej
- do piłki plażowej
- skała
- plac zabaw
- altana, miejsce do grillowania
- platforma widokowa, punkt widokowy
- scena
- miejsce wodowania kajaków
- parking
- sklep
- ławka
- elementy ścieżki zdrowia

Klasztor w Mstowie

Wzgórze klasztorne od pld. zach.

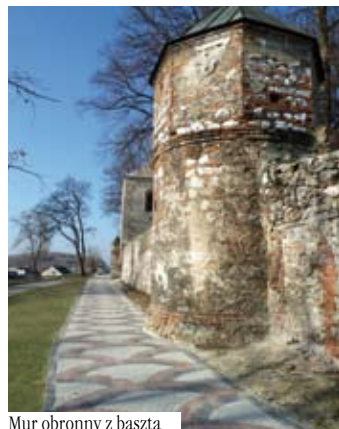
Zakon kanoników regularnych laterańskich założono w 1059 r. Jednak jego początki sięgają wspólnot klerycznych, które tworzone już w IV w. Na ziemi polskie kanonicy regularni przybyli w XI/XII w. Klasztory zakładali m.in. w Krakowie, Czerwińsku i Wrocławiu. Wkrótce też filią tego ostatniego stał się zespół klasztorny w Mstowie-Wancerzowie, powstały w 1218 r.

Biskupi i królowie

Przed wiekami Mstów podejmował wielu znakomych gości. W 1212 r. arcybiskup gnieźnieński Henryk Kietlicz zwołał tutaj sławny zjazd biskupów polskich. Przed wiekami mury klasztoru odwiedzali również królowie: Władysław Łokietek, Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło i Kazimierz Jagiellończyk. W czerwcu 2012 r., z okazji 800-lecia tego historycznego wydarzenia, ponownie goszczono tu najwyższych dostojników kościelnych z całego kraju. Ich dwudniowy zjazd uświetniła międzynarodowa konferencja naukowa.

Wojenne losy

W średniowieczu Mstów pełnił ważne funkcje nadgraniczne (przeprawa rzeczna i komora celna). Dlatego też miejscowość

Mur obronny z basztą

często napadały bandy rabusiów oraz oddziały książąt śląskich. Taki los spotykał również klasztor, który z czasem wzmocnił drewniano-ziemne umocnienia (I poł. XVII w.). W 1655 r. przez Mstów przetoczył się najazd szwedzki. Później dalsze zniszczenia miasta i klasztoru były udziałem wojsk rosyjskich (1709 i 1768 r.) oraz pruskich (1789 i 1793 r.). Podczas I wojny światowej w murach klasztoru schroniły się wojska niemieckie, ostrzeliwane przez artylerię rosyjską. Poczynione wówczas uszkodzenia naprawiono dopiero w latach 1925–1936. Pod koniec II wojny światowej Niemcy wybudowali w jego pobliżu wojskowe lotnisko polowe.

To ciekawe!

- podczas badań archeologicznych na terenie klasztoru (2014 r.) odkryto relikty murowanego kościoła z XII w. – najstarszego obiektu romańskiego w regionie
- od grudnia 2014 r. mury klasztoru i kościoła podświetla kolorowa iluminacja, co jeszcze bardziej eksponuje ich unikatową architekturę
- w 2014 r. mstowska świątynia WNMP wygrała plebiscyt „Dziennika Zachodniego” na najpiękniejszy kościół w powiecie częstochowskim

Wnętrze kościoła WNMP

Klasztorne życie

Na przestrzeni wieków klasztor zamieszkiwało stale 10–20 zakonników. Działały przy nim szpital, szkoła parafialna i studium kapłańskie. Po II rozbiore Polski znalazł się on w zaborze pruskim (1793 r.). Wkrótce też jego dobra sekularyzowano, a sam budynek w 1823 r. przekazano miejscowej parafii. Powyższy stan uległ

Obraz Matki Bożej Mstowskiej Miłosierdzia

zmianie w 1990 r., kiedy to kanonicy regularni powrócili do Mstowa. Dziś ich kościół jest nie tylko miejscem kultu religijnego. W jego wnętrzu odbywają się również koncerty muzyki klasycznej.

Cudowny obraz Matki Bożej

Obecny zespół klasztorny obejmuje sanktuarium Wniebowzięcia NMP, budynki klasztorne oraz mur obronny z basztami. Późnobarokowa świątynia ma układ bazylikowy i pochodzi z XVIII w. W jej wnętrzu znajduje się 11 ołtarzy i słynący łaskami obraz Matki Bożej Mstowskiej Miłosierdzia z I poł. XVII w. Jego koronacji w lipcu 2000 r. dokonał arcybiskup częstochowski Sławomir Nowak. W kościele przechowywane są relikwie św. Walentego. Do zabytków świątyni należą m.in. drzwi do zakrystii z XV w. oraz rokokowy chór muzyczny. Równie

zabytkowy jest trójskrzydłowy budynek klasztorny, pamiętający jeszcze czasy fundacji klasztoru. Jego podziemia kryją obszerne, gotyckie piwnice.

Mur obronny i baszty

Do dziś zachowane fortyfikacje klasztoru pochodzą z I poł. XVIII w. Tworzy je kamienno-ceglany mur obronny z dziesięcioma basztami. Pięć baszt ze strzelnicami stoi w jego narożnikach, po dwie od strony wsch. i zach. oraz jedna od strony półn. Do klasztoru dawniej wiodły dwie bramy – główna (płd.) oraz gospodarcza (wsch.). Z kolei południową część muru dodatkowo chroniła kordegarda – wartownia. ■

RZUT KLASZTORU

Skala Miłości w Mstowie

Oprócz wcześniej opisanych atrakcji przyrodniczych i zabytków gminy (→str.4-9) na jej terenie są również inne ciekawe miejsca i obiekty. Z pewnością należą do nich: System Srockich Jaskiń, murawy kserotermiczne na górze Wał, dawny wapiennik na górze Stróżnica, sanktuarium na Przeprósnej Górze, pałac w Kłobukowicach, czy pozostałości niemieckich fortyfikacji z 1944 r. na wzgórzu Chrapoń.

Przełom Warty koło Mstowa

Taką nazwę nosi Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk – Natura 2000, obejmujący dolinę rzeki Warty na odcinku Mirów–Skrzydłów (100,6 ha). Do chronionych siedlisk przyrodniczych należą tu: starorzecza Warty z roślinnością wodną, łąki trzęślicowe oraz grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny. Cenne płaty tego ostatniego zajmują pln. zbocza Przeprósnej Góry (→str.12). Wśród wielu rzadkich i chronionych roślin występują m. in. lilia złotogłów, skrzyp zimowy, buławnik wielkokwiatowy i parzydło leśne. Dolina Warty pełni ważną rolę korytarza ekologicznego dla wielu gatunków ptaków (m.in. błotniak stawowy, derkacz).

Skala Miłości

Jej charakterystyczna sylwetka góruje nad brzegiem Warty, po zach. stronie Góry Szwajcera. Ostatnie ma ok. 15 m wysokości i roślinność kserotermiczną w tym: chaber nadreński, zanokcica murowa i pięciornik wiosenny. U jego podnóża bije źródło, któremu przed wiekami przypisywano cudowne moce. Jak głosi legenda, po wodę do niego, dla śmiertelnie chorej matki wyruszyła jej córka. Jednak gdy na miejscu spotkała ukochanego zapomniała o bożym świecie. Tymczasem matka, wystraszona długą nieobecnością dziewczyny sama dotarła nad Wartę. I tu kiedy zobaczyła młodych, wpadła w gniew, rzuciła straszną kłutwę, zamieniając ich w skałę. W 2013 r. na zach. ścianie Skály Miłości wycieczono sześć dróg w i zamontowano stałe punkty asekuracyjne (→str.17).

Źródło u podnóża Skály Miłości

Wzgórza i doliny

W miejscowym krajobrazie wyróżniają się wapienne wzgórza i malownicze doliny. Do cennych zbiorowisk roślinnych

Przełom Warty w Jaskrowie – Góra Grodzisko (Przeprósna Górką)

należą m.in. subkontynentalny las grądowy-środkowy przełom Warty (Natura 2000/ lipa szerokolistna, grab, buk, klon i dąb) oraz murawy kserotermiczne na górze Wał. Poza wcześniej opisywanymi wzgórzami Mstowa oraz Górę Grodzisko (Przeprósna Górką) znajdziemy tu również inne wzniesienia z bardzo dobrymi punktami widokowymi. Należą do nich m. in.: Rędzina (297 m n. p.m.), Skarżawa (322 m n.p.m.) i Dupnica (312 m n.p.m.). Z kolei Przeprósna Górką (246 m n.p.m.), łączy w sobie cenne walory przyrodnicze i kulturowe (→str. 12).

Grodzisko Gąszczyk

Na Jurze odkryto już ponad 50 grodzisk, które są pozostałościami po grodach lub osadach obronnych z okresu wczesnego średniowiecza (V–XI w.). Zazwyczaj mają one postać wielobocznych wzniesień, ze śladami drewniano-ziemnych wałów. Wśród nich jest również grodzisko Gąszczyk w Mstowie-Podlesiu. Ten dawny obiekt, w kształcie nieregularnego czworokąta, zajmował skalne wzgórze na prawym brzegu rzeki Warty (0,98 ha). Od strony płn. i zach. otaczał go wał wybudowany na stromym zboczu. Natomiast od wsch. dostępu do niego broniły podwójny wał i sucha fosa. Prawdopodobnie szczyty wałów wieńczył drewniany częstokół, a nad wejściem wznosiła się drewniana wieża bramna. W latach 2010–2012 badania archeologiczne prowadziły tu naukowcy

Grodzisko Gąszczyk – prace archeologiczne

z Muzeum Częstochowskiego i Uniwersytetu Śląskiego. Na miejscu odkryli pozostałości po osadzie ludności kultury łużyckiej (800–550 r. p.n.e.) oraz grodzie z IX–X w. Jednocześnie odnaleźli m.in. szpilę z brązu, prażnicę do przygotowywania posiłków oraz 600 fragmentów naczyń ceramicznych.

Góra Wał – murawy kserotermiczne

Murawy na Górze Wał

Murawy kserotermiczne to zbiorowiska roślinne, preferujące nasłonecznione i suche zbocza o podłożu wapiennym. Mają one charakter łąk stepowych z dużą ilością kwitnących bylin. Na terenie gminy murawy zajmują m. in. płd. wsch. zbocza Góry Wał (293 m n.p.m.). Rosną tutaj: chaber nadreński, driakiew żółtawa, szalwia okrągowa, kłosownica pierzasta, marzanka pagórkowa i dziewięciśń pospolity. ▶

Jest to również jedyne na Jurze introdukowane stanowisko dziewięciosa popłocho-listnego. Dzięki współpracy gminy Mstów z Fundacją Przyroda i Człowiek murawy objęto programem ochrony i rekultywacji. W najbliższym czasie powstaną tu ścieżki spacerowe. Realizacja tego projektu otrzyma wsparcie ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach.

Góra Stróżnica – dawny wapiennik

Dawny wapiennik

Kamieniołomy wapienia i tzw. wapienniki, czyli piece do ich wypalania, stanowiły dawniej nieodłączny element krajobrazu Jury. Dziś na terenie gminy zachował się tylko jeden wapiennik. Stoi on na górze Stróżnica, tuż obok niewielkiego wyrobiska wapienia. Nieopodal znajduje się również otwór wejściowy do jaskini Za Kafarnią (gł. 10 m)

Przepróżna Górką

Wzgórze Przepróżna Górką leży ok. 4 km na zach. od Mstowa. Jej płn. zbocze zajmuje uroczysko Gąszczyk, porośnięte gładem subkontynentalnym (7 ha). Jego cenny drzewostan tworzą: lipy szerokolistne, graby, buki, dęby i klony zwyczajne. Nieopodal wierzchołka wzgórza znajduje się oczko wodne (100 m²). Na tej wysokości to rzadkie zjawisko geomorfologiczne. Już od ponad 300 lat Przepróżna Górką jest tradycyjnym miejscem odpoczynku pielgrzymów zdążających na Jasną Górką. To stąd widać wieżę częstochowskiego klasztoru i to tutaj wierni proszą Boga o wybaczenie za popełnione grzechy. W 1994 r. na jej szczycie stanął kościół Ośmiu Błogosławieństw Świętych Archaniołów Michała, Gabriela i Rafała. Wtedy też w dolnej kaplicy świątyni umieszczono relikwie św.

Sanktuarium na Przepróżnej Górką

Ojca Pio. Konsekracji sanktuarium dokonano we wrześniu 2011 r. Jednocześnie na zach. stoku wzgórza powstała Droga Krzyżowa z rzeźbami częstochowskiego artysty Szymona Wypycha.

Wzgórze Srockie

System Srockich Jaskiń

Najwyższym wzniesieniem gminy Mstów są Wzgórze Srockie (329 m n. p. m.). W ich płn. zboczach istnieje System Srockich Jaskiń. Podziemia te tworzą trzy obiekty: schronisko w Srooku II oraz jaskinie Sosnowiecka i Kowalskiego. Poziome korytarze systemu leżą na głębokości 3,5 m i mają ok. 90 m długości. Wszystkie jaskinie łączą przekopy wykonane przez P. Borkowskiego i N. Sznobera w 2004 r. Najwięcej, bo aż, cztery otwory wejściowe ma Jaskinia Kowalskiego. Podziemia zamieszkują lisy i borsuki. Zimują w nich również owady

i pająki. Szczegółowy opis systemu zawiera inwentarz „Jaskinie okolic Olsztyna”, autorstwa Jerzego Zygmunta (2013 r.)

Kamieniołomy i pałac

Na pfn. od Mstowa, obok wsi Latosówka i Cegielnia, działa kamieniołom wapienia zakładu górniczego „Latosówka”. Teren kopalni, raz w miesiącu, dostępny jest dla zorganizowanych grup turystów. Natomiast w pobliskiej miejscowości Cegielnia organizowane są tradycyjne wiejskie jarmarki (poniedziałki). Stąd niedaleko już do Kłobukowic gdzie zachował się zabytkowy park z lipami, kasztanowcami i jaworami (10 ha). W jego

otoczeniu stoją neogotycki pałac z XIX w. oraz XVIII-wieczny spichlerz i budynek dworski. Przed I wojną światową pałac był własnością sławnego śpiewaka operowego Jana Reszke. Z kolei w Małusach Wielkich wznosi się dwór otoczony parkiem z II poł. XIX w. Do 1939 r. należał on do Adolfa Steinhagena. Obok dworu, przy drodze, stoi zabytkowa kapliczka z drewna. Małusy w *Liber Beneficiorum* wzmiankował Jan Długosz (XV w.). W wędrownce po gminie warto też odwiedzić Krasice, gdzie zachował się symboliczny Grób Pątników. To tutaj w 1792 r. Prusacy wymordowali uczestników pielgrzymki warszawskiej.

Neogotycki pałac w Kłobukowicach

Kochbunkier – wzgórze Chrapoń

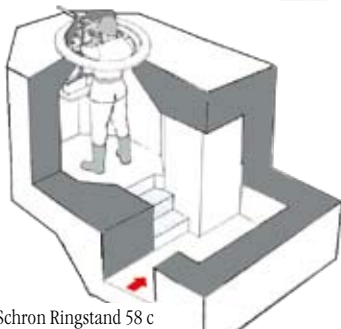
Niemieckie schrony

Na terenie pfn. Jury istnieją pozostałości niemieckich umocnień z jesieni 1944 r. Wchodziły one w skład linii fortyfikacji OKH – Stellung b1. Jednak podczas ofensywy Armii Czerwonej (1944/1945) zostały łatwo przełamane. Linie tworzyły m.in. schrony bojowe, obserwacyjne i dowodzenia oraz ziemne umocnienia polowe (okopy i rowy). W okolicach Mstowa Niemcy wybudowali kilkanaście schro-

Kochbunkier

– jednoosobowy schron betonowy (bojowy lub obserwacyjny). Miał kształt walca o wys. 180 cm i grubości ścian do 20 cm. Odlewano go w miejscu posadawienia lub montowano z wcześniej wykonanych prefabrykatów. W górnej części posiadał zadaszenie lub odkryty otwór w którym umieszczano karabin maszynowy, bądź lornetę nożycową.

nów typu: Kochbunkier, Ringstand 58c, Regelbau 701 oraz Regelbau 668. Dziesięć z nich zachowało się po pfn. wsch. stronie wzgórza Chrapoń (m.in. Ringstand 58c i Regelbau 701). Z kolei schrony typu Kochbunkier można odnaleźć na pfn. od drogi Wancerczów–Kłobukowice (2), na pfn. od ul. Sportowej (1), na pfn. od drogi nr 786 (1) oraz przy drodze Małusy Wielkie–Zawada (1). ■

Schron Ringstand 58 c

Ringstand 58c

–żelbetowy schron bojowy dla 2-3 żołnierzy. Był wkopany w ziemię, ponad którą wystawał jedynie przedział bojowy. Jego uzbrojenie stanowiły karabiny maszynowe (MG 34, MG 42). W przedziale bojowym, montowano też wieże czołgowe lub stanowiska dla moździerzy. Grubość ścian obiektu miała 40-80 cm.

Pieszko, rowerem, konno i kajakiem

Szlaki piesze

- Szlak Warowni Jurajskich (dł. 154 km/kolor niebieski).

Trasa: Rudawa–Mstów

Przebieg na terenie gminy:

Szyszki–Małusy Wielkie–Mstów

- Szlak Jury Wieluńskiej (dł. 106,5 km/kolor czerwony).

Trasa: Częstochowa–Wieluń

Przebieg na terenie gminy: Przeprośna

Górka–Wancerczów–Cegielnia–

–Latosówka–skraj Lasu Chorzenickiego

Trasy rowerowe

- Szlak Rowerowy Zygmunta Krasińskiego (dł. 73 km/kolor zielony).

Trasa: Myszków–Częstochowa

Przebieg na terenie gminy:

Krasice–Mstów–Przeprośna Górka

- Szlak Rowerowy Przełomu Warty (dł. 31,5 km/kolor żółty).

Trasa: Mstów–Częstochowa

Przebieg na terenie gminy:

Brzyszków–Małusy Małe–Mstów

- Szlak Rowerowy Olsztyński (dł. 78,3 km/kolor czarny). Trasa/pętla: Częstochowa Mirów–Częstochowa Raków
Przebieg na terenie gminy:
Małusy Wielkie–Srocko

- Szlak Rowerowy 7 Szkół

(dł. 24 km/kolor czarny). Trasa/pętla: początek i koniec w Rudnikach
Przebieg na terenie gminy: Jaskrów–
–Mstów–Kłobukowice–Latosówka

Szlak konny

- Szlak Konny Jury Wieluńskiej (dł. 102 km). Trasa: Mirów/k. Częstochowy (TKKJ Pegaz)–Rychłowie
Przebieg na terenie gminy: uroczysko Gąszczyk–Mstów–Las Chorzenicki

Szlak kajakowy

- Szlak kajakowy – rzeka Warta (dł. 33 km). Trasa: Częstochowa–Rajsko
Odcinek w granicach gminy:
Brama Mirowska–Jaskrów–Mstów–
–Rajsko–Kłobukowice

Owocowo w Mstowie

Bądź zdrow – jedz jabłka z Gminy Mstów! To od 2014 r. hasło nowej marki promocyjnej gminy – Owocowo w Mstowie. Każdego roku, jabłka niepodzielnie królują na mstowskim rynku. Dzieje się tak podczas dużej imprezy plenerowej – Święto Jabłka (wrzesień).

200 ha sadów

Sady owocowe w gminie zajmują ponad 200 ha powierzchni. W większości są to sady jabłoniowe, które leżą na terenie Wancierzowa, Zawady i Siedlca. I choć najstarsze założono jeszcze w okresie międzywojennym, to dziś produkcja z nimi związana jest na wskroś nowoczesna. Do najchętniej uprawianych gatunków jabłek należą: jonagored, champion, ligol, golden, idared i gala. Ponadto w gminie są sady owocowe w których rosną: grusze, śliwy, czereśnie i wiśnie.

Sady w Wancierzowie

Nagrody i wyróżnienia

Mstowscy sadownicy są laureatami licznych nagród i wyróżnień, w tym za najbardziej efektywnie wykorzystywanie środków unijnych. W ten sposób doceniono m. in. Krzysztofa i Tadeusza Pytlarzów z Wancierzowa (2010 r.), którzy uruchomili holenderską maszynę do sortowania jabłek oraz ich nowoczesną przechowalnię. Natomiast Jerzy Halaba z Zawady otrzymał wyróżnienie za produkcję soku jabłkowego w konkursie Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów (2011 r.).

Marka wędruje w świat

Pierwsza impreza Święto Jabłka – Owocowo w Mstowie została zorganizowana w 2013 r. W jej programie, oprócz sprzedaży jabłek oraz ich degustacji pod różną postacią, były m.in.: konkursy dla dzieci i dorosłych, występy zespołów folklorystycznych oraz jabłkowy spływ kajakowy. Tego samego roku marka promocyjna gminy była prezentowana podczas Międzynarodowego Biennale Designu w Saint-Etienne (Francja/ 2013 r.). Później, dzięki gminnym stoiskom, poznali ją również uczestnicy kilku imprez w Parku Śląskim (Chorzów) oraz Festiwalu Sztuki Kulinarnej Aleja Dobrego Smaku (Częstochowa).

Stoiska Mstowa podczas imprezy w Parku Śląskim

Sport i rekreacja

Zbiornik Tasarki

W gminie jest kilka nowoczesnych obiektów sportowo-rekreacyjnych. Dzięki nim można m.in. grać w piłkę nożną, siatkówkę, czy koszykówkę – zarówno „pod dachem”, jak i na otwartym powietrzu. Są one ogólnodostępne dla mieszkańców i turystów. Nad brzegami Warty spotkamy wędkarzy, a Skala Miłości od 2014 r. stała się nowym wyzwaniem dla wspinaczy skałkowych.

Piłkarze Warty Mstów

Bardzo dużą popularnością w gminie cieszy się piłka nożna. W barwach LKS Warta Mstów, założonego w 1947 r., występują młodzicy, trampkarze, juniorzy i seniorzy. Odnoszone przez nich sukcesy są również zasługą miejscowych sponsorów – instytucji i osób prywatnych. W 2013 r. pierwsza drużyna klubu wygrała rozgrywki klasy „A”. Zapewniło jej to awans do ligi okręgowej, gdzie po jesiennej rundzie sezonu (2013/2014) zajęła IV miejsce.

Nowoczesny kompleks

Od 2013 r. na terenie LKS Warta w Mstowie działa nowoczesny kompleks

Kompleks rekreacyjno-sportowy w Mstowie

rekreacyjno-sportowy (ul. Sportowa 1). W jego skład wchodzi: boisko do piłki nożnej, budynek wielofunkcyjny (sala gimnastyczna, zaplecze socjalno-sanitarne) i parkingi. Kompleks posiada sztuczne oświetlenie. Oprócz wydarzeń sportowych na jego terenie organizowane są duże imprezy plenerowe o charakterze rekreacyjnym. Pełnowymiarowe boisko piłkarskie o nawierzchni trawiastej znajduje się również w Mokreszy.

Boisko w Mokreszy

Kompleks sportowy w Mstowie

W Mstowie przy Zespole Szkół istnieje nowoczesny kompleks sportowy z obiektami lekkoatletycznymi. Najważniejszym z nich jest trzytorowa bieżnia (nawierzchnia poliuretanowa), otaczająca boisko do piłki nożnej (40 x 20 m, /nawierzchnia z trawy syntetycznej). Obok istnieją: skocznia do skoku w dal i rzutnia do pchnięcia kulą. Budowa boiska, została w połowie sfinansowana ze środków własnych gminy, w ramach projektu „Blisko boisko”.

Kompleks boisk przy Zespole Szkół w Mstowie

Hala sportowa

Przy Zespole Szkół w Mstowie jest hala sportowa z widownią dla 250 osób. Ten wielofunkcyjny obiekt (pow. 2,1 tys. m²) można wykorzystywać do gry w koszykówkę, siatkówkę, piłkę ręczną i halową piłkę nożną. Hala posiada niezbędne zaplecze socjalno-sanitarne, salę do aerobiku i siłownię.

Hala sportowa w Mstowie

Raj dla wędkarzy

Rzeka Warta to prawdziwy raj dla wędkarzy. Przez tereny gminy płynie na długości kilkunastu kilometrów. Średnio ma 1,5 m głębokości, choć bywają i trzymetrowe głębiny. Jej dno jest przeważnie piaszczyste, a brzegi porastają trzciny, topole i olchy. Wśród 20 gatunków ryb żyją w niej: płocie, okonie, szczupaki, sandacze, leszcze, jazie, pstrągi i klenie.

Występują też bolenie, lipienie, miętusy, węgorze i świnki. Szczególnie cenione przez wędkarzy są starorzecza Warty – doskonale łowiska linów, karasi i karpia. Każdego roku nad Wartą organizowane są zawody wędkarskie o puchar wójta gminy.

Wspinaczka na Skatę Miłości

W 2013 r. na zach. ścianie Skaty Miłości (wys. 15 m) wytyczono sześć dróg wspinaczkowych. Każda z nich ma kompletne punkty asekuracyjne (zakotwienia i klej). Drogi te, w skali trudności od V do VI. 3 noszą nazwy: Bajki Dobranocki, Jancio Wodnik, Jubiler Kalcytu, Jad Żenszenia, Orka, Miłość Jak Wodospad. Przedsięwzięcie to w ramach fundacji Wspinka zrealizowali taternicy: Artur Pierzchnik, Michał Janus, Darek Kwaśniewski i Mariusz Szymanek. ■

Skala Miłości - drogi wspinaczkowe

Wybrane adresy w gminie

Rynek w Mstowie

INSTYTUCJE

Urząd Gminy
ul. 16 Stycznia 14
42-244 Mstów
tel. 34 32 84 005,
34 32 84 068
fax 34 37 85 558
www.mstow.pl

Gminny Ośrodek Kultury

Gminny Ośrodek Kultury
pl. Mickiewicza 17
42-244 Mstów
tel. 34 36 69 328
www.gok-mstow.pl

Biblioteka Gminna
pl. Mickiewicza 17
42-244 Mstów
tel. 34 36 69 104

Przychodnia lekarska
„VENA”
ul. 16 Stycznia 14
42-244 Mstów
tel. 34 32 95 352

Samodzielny Publiczny ZOZ
Zespół Ośrodków Zdrowia
Gminy Mstów
ul. Wolności 58
42-244 Mstów
tel. 34 32 84 010

Apteka Aronia
ul. Wolności 58
42-244 Mstów
tel. 34 32 84 113

Apteka Aronia
ul. 16 Stycznia 14
42-244 Mstów
tel. 34 32 80 034

Apteka Aronia
Mokrzysz
ul. Kościelna 18 A
42-244 Mstów
tel. 34 32 12 093

Bank Spółdzielczy
ul. 16 Stycznia 14
42-244 Mstów
tel. 34 32 95 023
tel./fax 34 32 84 111
www.bsmstow.pl

Parafia pw. Wniebowzięcia
NMP w Mstowie
Kanonicy Regularni
Laterańscy
ul. Targowa 2
Wancerzów
42-244 Mstów
tel. 34 36 68 899
www.kanonicy.pl

Splyw Wartą

USŁUGI KAJAKOWE

Henryk Dworak
504 200 465
www.kajakiwarta.pl

Kanumi
tel. 603 783 810,
501 978 938
www.splywykajakowe.czest.pl

„Warta Częstochowa”
Wioletta Pikos
tel. 505 691 957
www.wartaczestochowa.pl

WOPR Częstochowa –
Kajakowo
spływy kajakowe
tel. 514 392 015
www.kajakowo.eu

NOCLEGI

Agrogospodarstwo
„DOLINA WARTY”
Cegielnia, ul. Leśna 4
42-244 Mstów
tel. 34 32 16 261,
602 359 678
www.jura.turist.pl/dolina-warty

Agrogospodarstwo
„AMONIT”
Wancerzów, ul. Targowa 31
42-244 Mstów
tel. 507 439 450,
516 853 949
e-mail: ewjana@onet.eu

Agrogospodarstwo
„ARONIA”
ul. Wolności 58
42-244 Mstów
tel. 34 32 84 113,
668 815 659

Pokoje gościnne,
Jaskrów,
ul. Częstochowska 244
42-244 Mstów
tel. 530 969 689

Pokoje gościnne
ul. Wolności 54
42-244 Mstów
tel. 34 32 84 490,
609 986 651

Pokoje gościnne
Wancerzów, ul. Wyzwolenia 83
42-244 Mstów
tel. 506 112 295

Agrogospodarstwo
„ARONIA”
Mokrzesz, ul. Kościelna 18 a
42-244 Mstów
tel. 668 815 659

Kemping Flowcamp
Kuśmierki 15
42-244 Mstów
tel. 726 100 571
www.flowcampprzyczepy.eu

LOKALE GASTRONOMICZNE

KARCZMA RZYM
pl. Mickiewicza 12
42-244 Mstów
tel. 602 292 346

CICHA WODA
ul. Wolności 59
42-244 Mstów
tel. 691 670 728

JABŁONIOWY SAD
ul. Częstochowska 2
42-244 Mstów
tel. 601 078 795

Restauracja Jabłoniowy Sad

ROZMARYN
Jaskrów
ul. Częstochowska 47
42-244 Mstów
tel. 696 485 230

KLUBY SPORTOWE
działające na terenie
Gminy Mstów:

Ludowy Klub Sportowy
WARTA Mstów
www.warta-mstow.pl

Klub Sportowy ISKRA
Mokrzesz
www.iskra-mokrzesz.footballowo.pl

Klub Sportowy
BIAŁA GWIAZDA Krasice
www.bialagwiazda-krasice.footballowo.pl

Koszykarski Klub Sportowy
w Mstowie
Uczniowski Ludowy Klub
Sportowy MSTOWIAK
w Mstowie

Uczniowski Klub Sportowy
MOJAK w Mokrzeszy
Klub Sportowy DRAGON
Ponik
www.ksdragon.pl

INNE ATRAKCJE
Paintball Fort Belweder
tel 791 791 810
www.fortbelweder.pl

Kamieniołom „Latosówka”
Tylko dla grup zorganizowanych (do 25 osób), po uprzednim uzgodnieniu.
Kopalnia dostępna raz w miesiącu.
tel. 34 32 10 118

Szkoła w Jaskrowie

Wydawca:

Wydawnictwo ALATUS
– Małgorzata Pleszyński
40-319 Katowice
ul. Pogodna 2
tel. 32 204 88 75
www.alatus.net.pl

Redakcja i teksty:

Jerzy Pleszyński

Konsultacja

merytoryczna:

Adam Markowski,
Michał Maciaszczyk
ks. Paweł Greń CRL,

Zdjęcia:

Adam Markowski,
Tomasz Gębuś,
Wydawnictwo Alatus,
Michał Szelest

©Copyright by
Wydawnictwo Alatus

Wydanie III
Katowice 2015

Gmina Mstów – ciekawe miejsca

1 Kamieniołomy wapienia „Latosówka” (Latosówka, Jaskrów)	7 Skała Miłości (Mstów)	14 Góra Grodzisko (Przepróżna Góra)
2 Miejsce tradycyjnych jarmarków (Cegielnia)	8 Tereny rekreacyjno-sportowe (Mstów)	15 System Srockich Jaskiń
3 Zespół pałacowy z XIX w. (Kłobukowice)	9 Tasarki – torfowiska niskie (Mstów)	16 Drewniana kapliczka (Małusy Wielkie)
4 Klasztor Kanoników Regularnych (Mstów-Wancierzów)	10 Góra Wał – murawy kserotermiczne	17 Murowany dwór z 2 poł. XIX w. (Małusy Wielkie)
5 Dawny wapiennik – góra Stróżnica	11 Niemieckie schrony z 1944 r.	18 Wzgórze Dupnica (Kobyłczyce)
6 Zespół starych stodół (Mstów)	12 Użytek ekologiczny Golizna (Mstów)	19 Symboliczny Grób Pątników (Krasice)
	13 Grodzisko Gąszczyk – wały słowiańskiego grodziska (Siedlec)	